

סימן נו

כתיבה בחולו של מועד

ש א ל ה :

אם מותר לכתוב בחוה"מ, לצורך מבחן.

תשובה :

ב"ה ז' אדר, תשי"ג

לכבוד ברית הסטודנטים הדתיים "יבנה", הי"ו

שלום וברכה.

[כיוון מלאכתו במועד, לענין כתיבה]

חזקו עלי דבריכם להשיב לכם אם כתיבה אסורה "עפ"י דין התורה".

אם אתם מכוונים לדין תורה ממש, היינו להלכה למעשה עפ"י דאורייתא, הנה לרוב הפוסקים אף מלאכה ממש בחול המועד אינה אלא מדרבנן, וכן נראה עיקר, [ראה ביאור הלכה סימן תק"ל סעיף א' הביא שם כל הראשונים דפליגי בזה]*.

ואם כוונתכם לא לדאורייתא ממש, אלא לפי הדין, הנה גם על זה קשה להחליט, בהיות שאין אני יודע את מצב הדברים, איוו סיבה מכריחה את הפקולטה לקבוע הבחינות דוקא לחול המועד, ועתה נתחיל לדון ב"ה בכל זאת.

(א) כבר נהגו רוב הציבור במקומותינו, (אפשר אין הדבר כך בגרמניה ובהונגריה), היתר בכתב משיט"א ובכתב שלנו, שאינו מעשה אומן, ולא דוקא באגרות שלומים אלא אף בפרקמטיא, אף שאינה אבודה. וא"כ לכאורה בכך שיעשו הבחינות בחול המועד הלא הכל בכתב הרגיל שלנו, והמתמיר יוכל לעשות איזה שינוי משום כבוד המועד, אם לא שיש סטודנטים הבאים ממקומות שמחמירים לגמרי, ואינם מתירים לעצמם לכתוב אלא בפרקמטיא אבודה.

(ב) ברם חוששני מטעמים אחרים, שאם אין סבה חיצונית מכריחה לקיים את הבחינות דוקא באותם הימים אלא מפני שאין קורסים של לימודים בפקולטה בחוה"מ והסטודנטים פנויים ברגל, הרי זה נראה שהוא בכלל כיוון מלאכתו במועד, היינו שיש לו פנאי כשאר ימות השנה, לפני הרגל

ולאחריו, והוא משהה הדבר דוקא לחול המועד, וזה אסור אפילו בדבר האבוד, [מועד קטן, י"ב ע"ב וכו'], ברם יש מקום לחלק, כי שם המדובר במלאכה ממש, מעשה אומן, שאינה ניתרת אלא משום דבר האבוד, ובה אם כיוון מלאכתו במועד אסור אעפ"י שאז הוא דבר האבוד, אבל כתיבת משיט"א וכתב שלנו, שהוא מעשה הדין, ומה גם בדבר שכותב בחפזו ואינו מדקדק על יושר הכתב ויופיו, שנהגו בו רוב הציבור קולא, וכן"ל — אם לא שיש סטודנטים הבאים ממדינות שנהגו איסור והם נוהגים איסור — אולי אפילו אם כיוון מלאכתו מותר, וכןן במקרה זה שקבעו לכתחילה את הבחינות לחוה"מ הואיל והסטודנטים פנויים אז.

ואולם בשבולי הלקט — הובא בביאור הלכה סימן תקמ"ה כתב, וז"ל, "אבל באגרת שלומים (אגרות ידידותיות לשאל בשלום) יש נוהגין היתר, ומיהו אם כיוון מלאכתו במועד שהיה יכול לכתוב מקודם אוסר שם בתוספותיו", הרי אעפ"י שהכתיבה בעצם מותרת, כגון בשאלת שלום גרידא, וכדברי הגאון ז"ל "הואיל וליכא טרחה בכתיבה זו ולא המיא למלאכה כלל", מכ"מ בכיוון מלאכתו אסור.

ועדיין יש מקום לחלק, כי אינו מדבר בכתב משיט"א שלנו, אלא בכתב שהוא מצד עצמו ראוי היה להאסר, אלא כפי דבריו ז"ל שבאגרת שלומים הכוון שאינו כותב צרכיו כלל אלא שאלת שלום גרידא לא דמיא למלאכה וכו', וע"כ אסור אם כיוון מלאכתו, משיט"א בכתב משיט"א שאין איסור כלל, — אם לא לאלה שבמקומותיהם זה הונהג לאיסור — אין איסור אפילו כיוון מלאכתו לקבוע הבחינות דוקא בחולו של מועד.

ואולם מסתבר, אם כי אין ראיה גמורה לדבר, שזה לא נכון, מבחינת רוח התורה בנוגע לרגל, היינו שיהיו ישראל פנויים בו לשמחת יו"ט ולתורה ולתפלה, לפי"ו לא אריך לקבוע הבחינות דוקא לחול המועד, שאלה הן מטרותיה מאד ודורשות עיון והרכזה היותר מרובות, מובן מאליו שאם הפקולטה עומדת על כך מותר לסטודנטים משום דבר

* (ראה נודע ביהודה מהו"ק סימן י"ב, ודעתו שם, דרוב הפוסקים ס"ל והוא דרבנן. — המבלהיה.

שיש בהם טורח מרובה, וכגון לטרוח ולחפש אחרי מציאת (אור"ח סימן תקל"ט סעיף ו'), וכגון פינוי כלים שאינם לצורך המועד (שם סימן תקל"ה), מפני הטורח, ויש ידים לחשוב שעיון כזה שהבחינות מכריחות בצירוף מעשה הכתיבה אף שהוא משיט"א או כתב שלנו, וכנ"ל, נחשב גם הוא לטורח מרובה. קצת דמיון לזה, במסכת נדרים דף ל"ז ע"ב, שאין התינוקות קורין בתחילה בשבת, לפי שזה דורש התרכזות מצדם, ובשבת כבד עליהם העיון מפני שאוכלים ושותים בו הרבה, מובן שאין זה ראייה לדבר אלא זכר לדבר בלבד, שעיון כזה ומה גם בצירוף עם כתיבה מפריע שמחת יו"ט.

קצרו של דבר, אם אין סיבה חיצונית מכריחה לקבוע דוקא באותו התאריך, לא נכון לדעתי לקבוע הבחינות בחוה"מ, ואני תקוה כי בהעדר סיבה כנ"ל, תשנה הפקולטה לימי החול.

בברכת התורה והארץ, ובכל הכבוד והיקר
יצחק אייזיק הלוי הרצוג
ראש הרבנים לישראל

לעסקיה, ורק בימי המועד שנוחים ממלאכתם שהם בטלים כולם ומתחברים יחד, ואם לא יעשו עכשיו לא יעשו לעולם, (עפ"י הירושלמי, אור"ח סימן תקמ"ד), ועיון שם שמפורש, שאם יש להם מנהיג שהרשות בידו לעשות לבדו, אסור לו לכונן מלאכתו במועד, ואין להאריך יותר.

האבוד, אבל ודאי שזה לא נכון, ובפרט מצד מוסד לאומי ציבורי חשוב לגרום לכך, אלא אם כן יש סבה מכריחה לא אדע שחרה, לקבוע דוקא באותו תאריך.

ג) יש עוד נימוק נגדי נוסף, כידוע צריך להמנע מצער ולמנוע צער בחוה"מ, ולפיכך אין רואים נגעים בחוה"מ שמא יאמר הכהן טמא, ונמצא האדם מצטער, [משנה, מועד קטן דף ז' ע"א] והדבר ידוע שברוב המקרים הנבחר אח"כ דוגא ומיצר שמא לא השיב כהוגן ולא הצליח, ונמצא שיצאו לו ימי המועד בצער, וזה לא נכון. (ואין זה דומה למה שהתירו חז"ל לאשה, במסכת מועד קטן דף ט' ע"ב לסוד בשרה בסיד, שאעפ"י שהוא מיצר לה עכשיו שמחה היא לאחר זמן, ודי למבין).

ד) עוד מעין נימוק נוסף, כי בדרך כלל אסרו בחוה"מ אף דברים שאינם מלאכה במובן הרגיל, ולא מקח וממכר, אלא

הוספה :

מובן שלא שייך כאן הדין שבצרכי רבים כשרבים צריכים לו בחוה"מ, מותר אפילו מעשה אומן, ואפילו כיוונו מלאכתם במועד, ומכש"כ מעשה הדיוט, שמותר אפילו אין צריכים לו במועד, ואפילו אם כיוון מלאכתו, והטעם לפי שצרכי הרבים כקדירא דבי שותפי וכל אחד פונה